

Suomen luonnonsuojeluliiton eriävä näkemys Liito-orava LIFE -hankkeen tuloksiin ja suosituksiin Suomessa

Suomen luonnonsuojeluliitto on osallistunut LIFE-hankkeeseen ”Co-operation for improving the conservation of the Flying squirrel in Europe” (Flying Squirrel LIFE, LIFE17 NAT/FI/000469). Hankkeeseen osallistumalla olemme halunneet olla ottamassa uutta merkittävää askelta liito-oravan suojelussa, sellaista joka kääntää kannan taantumisen elpymiseksi. Tämä on ollut myös hankkeen keskeisin päätavoite.

On myönteistä, että liito-oravan suojelun hankeyhteistyö on käynnistynyt ja hankkeessa on lähdetty maastoon kokeilemaan mm. uudenlaista metsäsuunnittelua ja kartoitusmetelmiä. Hankkeen suosituksissa on erityisen myönteistä se, että suositellaan yleisellä tasolla ministeriön ja viranomaisten ohjeiden päivittämistä liito-oravan turvaamiseksi, sekä varovaisesti myös kansallista toimintaohjelmaa. Suosituksissa tyytyväisyyttä herättävät myös viitteet uusimpaan tutkimustietoon.

Konsortion jäsenillä on ollut lähtökohtaisesti erilaisia näkemyksiä ja tavoitteita liito-oravan suojelusta, mikä on aivan luonnollista ja itsestään selvää. Juuri siksi hanke on ollut tarpeenkin. Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä ongelmallista on kuitenkin se, että hankekumppaneiden kohtelu on ollut epätasaista sen suhteen, kenen sallitaan esittää näkemyksiään, joista koko konsortio ei ole yhtä mieltä. Esimerkiksi Metsäkeskus sai julkaista oppaan omissa nimissään hankkeen logolla, mutta Suomen luonnonsuojeluliitto ei saanut, vaikka kyseessä oli hankkeen päätavoitteen kannalta tärkeä keskustelunavaus (LIITE: Sulkava 2024: Lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittelyn laillisuusperusteet...). Se on laadittu ajatellen metsäalueita (metsänkäsittelyä), mutta ne ovat sovellettavissa myös taajamiin (maankäytön suunnitteluun).

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä em. kontrolloitu yhteistyö on ongelmallinen ja kumppaneita eriarvoistava. Se on johtanut myös siihen, että hankekonsortion suositukset jäävät puolitiehen. Suomen luonnonsuojeluliitto katsoo, että hankkeen saavutuksia ja partnerien keskustelunavauksia olisi tullut arvioida mainittua päätavoitetta - liito-oravan suojelua ja kannan elpymistä - vasten. Hankkeessa tehtävä yhteistyö on mielletävä keinona, jonka avulla kohti päätavoitetta on pyritty. Se ei ole tavoite itsessään yli varsinaisen päätavoitteen. Tämä on erityisen tärkeää, koska hankkeen tähänastiset toimet eivät ole kääntämässä liito-oravakantaa elpymisen tielle, vaan kanta jatkaa taantumistaan. Riskinä ovat nyt alueelliset sukupuutot metsätalousvaltaisilla seuduilla.

Koska hankkeen varsinaiset tulokset Suomen liito-oravakannan elvyttämiseksi jäävät laihoiksi, tulee laatia jämäkät suositukset tilanteen parantamiseksi tulevaisuudessa. Jotta liito-oravan suojelu voisi tehokkaammin toteutua yksittäisen maanomistajan tai toiminnanharjoittajan tasolla, on toimintaympäristöön tehtävä selkeitä muutoksia:

1. Uusin tutkimustieto on otettava lisääntymis- ja levähdyspaikan koon ohjeistuksen lähtökohdaksi, ja viranomaisohjeet ja hankkeen materiaalit on päivitettävä tältä pohjalta
2. Hävittämis- ja heikentämiskellon toimeenpanoon tarvitaan viranomaisvalvontaa neuvonnan oheen, esim. luonnonsuojeluviranomaisen ennakkovalvonta on palautettava
3. Tarvitaan kansallinen toiminta- ja rahoitusohjelma liito-oravan suojelemiseksi

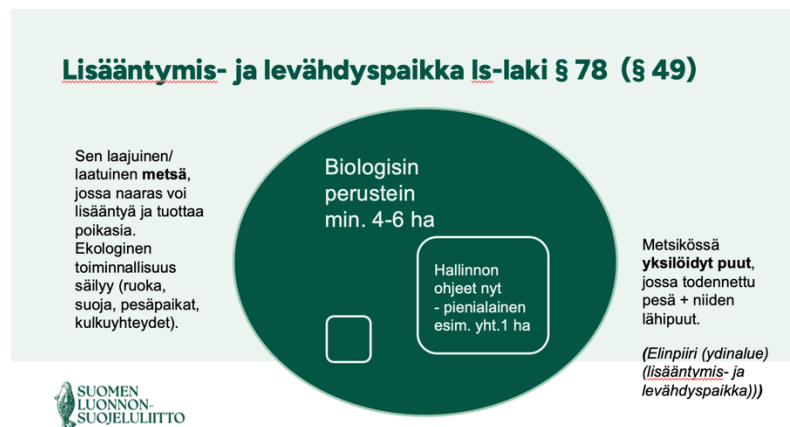
1 UUSIN TUTKIMUSTIETO LISÄÄNTYMIS- JA LEVÄHDYSPAIKAN KOON OHJEISTUKSEN LÄHTÖKOHDAKSI

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan (LLP) koko pitää ohjeistuksissa selkeästi ilmaista uusimman tutkimustiedon mukaisena, kooltaan vähintään 4 ha laajuisena ja pohjoisessa laajempana, vähintään 6 ha (ks. esim. Wistbacka 2023).

Nyt hankkeen tuottama metsäneuvontamateriaali nojaa jo ennen hanketta julkaistuihin ohjeisiin ja linjauksiin (esim. Tapio 2016), mikä johtaa liian pienialaisiin ja paloittaisiin rajauksiin (ks. kaavio 1). Esimerkiksi Metsäkeskuksen (2023) materiaalin esimerkkikohteissa LLP-rajauksokoneisuudet ovat 0,1-2,5 ha laajuisia, ja näiden ympärillä tai välissä metsänkäsittelyä on pyritty ohjaamaan vielä metsäsuunnittelun keinoin, jotta (liian pienialaisen) LLP:n toiminnallisuus voisi säilyä, eikä LLP siten lainvastaisesti heikentyisi. Lopputuloksena on lain ja suosituksen välimuoto.

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä

- myös Suomessa liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajausohjeistuksiin tulee saada uusimman tutkimustiedon mukainen vähintään 4-6 hehtaarin vähimmäiskoko, ottaen mallia Viron suosituksista, jossa ehdotetaan suojeltavaksi 150-säteinen ympyrä (7 ha) liito-oravan pesäpaikan ympärillä. Riittävä LLP-rajaus turvaa toiminnallisuuden lain suojassa.
- Liito-oravan suojelua koskevat ympäristöministeriön ohjeistukset ja viranomaisten neuvontamateriaali (YM:n ja MMM:n toimialalla) tulee päivittää em. tavalla siten, että LLP ohjeistetaan määritettäväksi biologisin perustein, ilman pienialaisuuden vaatimuksen korostamista sanallisesti tai hehtaarikattona. Sama koskee Liito-orava LIFE -hankkeen tuottamia neuvontamateriaalejamateriaaleja.

2 HÄVITTÄMIS- JA HEIKENTÄMISKIELLON TOIMEENPANOON TARVITAAN VIRANOMAISVALVONTAA NEUVONNAN OHEEN

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämis- ja heikentämiskielto on säädetty luonnonsuojelulaissa, se ei ole pelkkä suositus. Lain toimeenpanon ja valvonnan tehostaminen, sekä seuranta kansallisella tasolla tulee nostaa keinovalikoimassa keskiöön. Nyt hankkeen toimenpidesuosituksissa korostuu neuvonta, joka ei ole tehokas ohjauskeino yksinomaan käytettynä.

Suosituksissa ehdotetaan lisää neuvontaa ja sen kehittämiseksi palvelumuotoilua. Suomen luonnonsuojeluliitto muistuttaa, että metsänomistajat ovat monimuotoinen ryhmä, jonka keskuudessa tieto ja asenteet vaihtelevat. Tieto liito-oravasta ja lainsäädännöstä ja toisaalta asenne

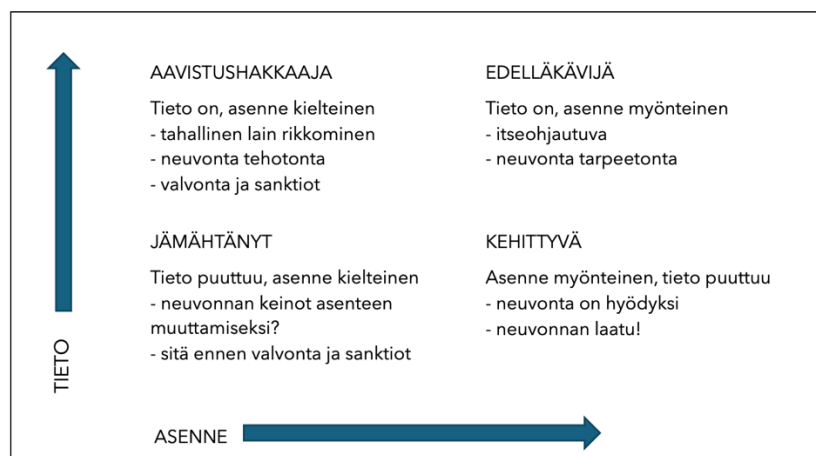
suojelua ja sitä koskevan lainsäädännön noudattamista kohtaan vaihtelee (ks. kaavio 2).

Pelkän neuvonnan konseptissa jää ilmaan myös kysymys, kuka määrittää tai tarkastaa loputtoman neuvonnan sisällön ja sen ekologisen toimivuuden? Ts. miten liito-orava on säilynyt, kun on tehty kuten neuvottu? Tälle hetkellä neuvontakonsepti ei sisällä toimivaa seurantavelvoitetta (tai selvilläolovelvoitetta) lisääntymis- ja levähdyspaikan pysyvyyden heikentymisen tai häviämisen osalta. Lain edessä vastuu on periaatteessa maanomistajalla/toiminnanharjoittajalla (ks. esim. Salonen 2022). Viranomaisen ja neuvojan roolit ovat häilyviä. Ennakovalvonnan puuttumisen ohella ja osin seurauksena myös jälkivalvonta ontuu pahasti lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrän sekä niiden hävittämisen ja heikentämisen todentamiseksi ja sanktioimiseksi. Sekavaa tilannetta ovat kuvailleet mm. Ylä-Karjanmaa (2024) elokuvassaan ja Junikka (2025) avoimessa kirjeessään Ympäristöministeriölle.

Tehokas ohjauskeinopaletti sisältää myös lain tehokkaan toimeenpanon ja valvonnan. Lisäksi tulisi puhua avoimesti myös neuvontajärjestelmän vastuusta sekä puukaupoista riippumattoman neuvonnan tarpeesta.

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä

- Luonnonsuojeluviranomaisen ennakovalvonta eli lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaaminen (joka poistui vuonna 2016) on palautettava. Tässä on varattava rooli vuonna 2025 hallituksen lakiesityksen mukaan vuonna 2026 aloittavalle Lupa- ja valvontavirastolle, joihin valtion luonnonsuojeluviranomainen sijoittuu.
- Luonnonsuojeluviranomaiselle on varattava riittävät resurssit ennako- ja jälkivalvontaan.

Tieto ja asenne maanomistajalla/toiminnanharjoittajalla vaikuttavat siihen, mikä voi olla neuvonnan rooli ja hyöty liito-oravan suojelussa. Tehokas ohjauskeinopaletti sisältää myös lain tehokkaan toimeenpanon ja valvonnan.

3 KANSALLINEN TOIMINTA- JA RAHOITUSOHJELMA LIITO-ORAVAN SUOJELEMISEKSI

Jos lähdetään siitä, että lisääntymis- ja levähdyspaikat turvataan kuten laki edellyttää, on tarpeellista arvioida niiden kokonaismäärää ja jo suojeltujen kohteiden osuutta.

Lähtötilan analyysinä tulee koota tiedot mm. paljonko lisääntymis- ja levähdyspaikkoja on tiedossa talousmetsissä ja luonnonsuojelualueilla, mikä on rajauksien tyypillinen koko ja kokonaislaajuus, ja paljonko poiketaan tavoitteesta.

Esimerkiksi jos epävirallinen kanta-arvio on 30 000 liito-oravanaarasta, joista jokainen tarvitsee 4-6 ha, saadaan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tavoitepinta-alaksi 120 000 ha - 180 000 ha hehtaaria liito-oravalle sopivaa metsää. Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä on välttämätöntä ja

kohtuullista, että liito-oravametsät suojellaan varsinkin, kun osa kohteista on samoja hehtaareja kuin esimerkiksi useiden asiantuntija- ym. tahojen esittämät puronvarsien lakisääteiset suojakäytävät. Lisäksi hiilinielujen elvyttämisen vuoksi vuotuiset hakkuukertymät tulisi joka tapauksessa laskea takaisin kohti 55-60 milj. ha / vuosi. Suomen tulisi myös aloittaa toimet vanhojen metsien suojelemiseksi Etelä-Suomessa, mitä liito-oravan suojelu hyvin tukee.

Samassa yhteydessä tulisi saada selkeät pelisäännöt metsäalaaan suhteutetun lakisääteisen korvauksettoman suojelun ja lisäisen, korvauksellisen suojelun välille. Käytännössä toimintaohjelmaan tulee sisältyä rahoitus, jolla liito-oravan suojelu saadaan oikeille raiteille.

Oulussa 18.3.2025

Virpi Sahi, ohjausryhmän jäsen
Suomen luonnonsuojeluliitto ry

LIITE:

Sulkava R. 2024: Lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittelyn laillisuusperusteet liito-oravakartoituksissa ja niiden tulosten tulkinnassa. Suomen luonnonsuojeluliitto ry.
<https://www.sll.fi/materiaalipankki/lisaantymis-ja-levahdyspaikan-maarittelyn-laillisuusperusteet-liito-oravakartoituksissa-ja-niiden-tulosten-tulkinnassa/>

PÄIVITYSTÄ KAIPAAVIA OHJEITA

ELY-keskus/Ympäristöministeriö: Metsänkäsittelyn ohje liito-oravan lähistöllä
https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/metsankasittely-ohje-liito-oravan-lahistolla_0.pdf

Ympäristöministeriö 2017: Liito-oravan huomioiminen kaavoituksessa <https://ym.fi/-/ymparistoministeriolta-kirje-liito-oravan-huomioimisesta-kaavoituksessa>

Tapio 2016: Liito-oravan huomioon ottaminen metsänkätön yhteydessä. Neuvontamateriaali
<https://tapio.fi/wp-content/uploads/2019/10/Liito-orava-neuvontamateriaali.pdf>

Metsäkeskus 2023: Liito-orava talousmetsässä -opas. Liito-orava LIFE -hankkeen julkaisuja.
<https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/document/opas-liito-orava-talousmetsassa.pdf>

MUITA VIITTEITÄ

Junikka, J.: 2025: Avoin kirje ympäristöministeriölle ja ELY-keskuksille liito-oravan suojelujärjestelmän korjaamiseksi. <https://valiaikaisenvirkamiehenmuistelmat.blogspot.com/>

Salonen, A. 2022: Liito-oravakohteiden säilyminen metsänhakkuiden omavalvontamenettelyllä. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/754112>

Yli-Karjanmaa, S. 2024: Liiturin puolustus – "Suojellun" oravan suojaton metsä. Keskisen Suomen liito-oravayhdistys ry. Elokuva 38 min. <https://liiturielokuva.kuusanluonto.fi/>

Wistbacka, R. 2023: Monitoring and conservation of endangered Siberian flying squirrel (Pteromys volans) populations: implications for sustainable forest management. University of Oulu.
<https://urn.fi/URN:ISBN:9789526235912>